

Yeşil Kamu Alımları Farkındalığı: İzmir Büyükşehir Belediyesi Örneği

*

Sabriye Ak Kuran¹
ORCID: 0000-0001-6625-1521

Halil İbrahim Akdeniz²
ORCID: 0000-0002-7038-0278

Öz

Yeşil kamu alımları sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması bakımından doğrudan ve/veya dolaylı olarak yardımcı olabilecek politika araçlarından biridir ancak küresel ölçekte yeterli düzeyde kabul görmemiştir. Hâlbuki yeşil kamu alımları başta çevresel konular olmak üzere sosyal, ekonomik ve politik alanlarda önemli bir etki yaratma potansiyeline sahiptir. Üstelik yeşil kamu alımlarının yaratacağı olumlu etkiler “eğer böyle olsaydı” tarzı bir temenni ve/veya ihtimalin çok daha ötesinde bir anlam taşımaktadır. Mevcut koşullar içerisinde bile bazı ülkeler tarafından hayata geçirilen birtakım girişimler yeşil kamu alımlarının faydalarını gözler önüne sermektedir. Bu çalışmada, Türkiye’deki yerel yönetim birimlerinden biri olan İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (Alt birim olarak Hizmet ve Yapım İşleri Şube Müdürlüğü ve Mal Alım İhaleleri Şube Müdürlüğü) çalışanlarının yeşil kamu alımları sürecine ilişkin bilgi düzeyleri ve farkındalıklarının yanı sıra bahse konu alımlar çerçevesinde kurumlarını nasıl değerlendirdikleri de analiz edilmiştir. Söz konusu analizi yapabilmek için çeşitli sorular hazırlanmış ve bu sorular toplam 25 katılımcıya yöneltilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı ve katılımcılara 25 sorunun yöneltildiği bu çalışmada, katılımcıların çoğunun yeşil kamu alımları kavramından haberdar olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir Büyükşehir Belediyesi, sürdürülebilir kamu alımları, yeşil kamu alımları, yeşil ihale, çevresel kriterler.

¹ Dr. Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, E-mail: akkuran@nevsehir.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Kapadokya Üniversitesi, E-mail: halilakdeniz83@gmail.com

Green Public Procurement Awareness: The Example of Izmir Metropolitan Municipality

*

Sabriye Ak Kuran³
ORCID: 0000-0001-6625-1521

Halil İbrahim Akdeniz⁴
ORCID: 0000-0002-7038-0278

Abstract

Despite the fact that green public procurement (GPP) might be one of the direct/indirect policy tools that can help to reach sustainable development goals, it has not been approved adequately on global scale. However, GPP has the potential to have a significant impact on social, economic, and political areas, especially on environmental issues. Moreover, the positive effects of GPP have a meaning far beyond wishful and/or 'what if' kind of thinking. Even under current conditions, several initiatives of some countries demonstrate the benefits of GPP. In this study, employees' level of knowledge, awareness and their evaluation concerning green public procurement process of their organization: Izmir Metropolitan Municipality General Directorate of Water and Sewerage Administration (Service and Construction Works Branch Office and the Procurement Tenders Branch Office as sub-units) regarding the green public procurement process was analyzed. In order to carry out this analysis, various questions were prepared and directed to a total of 25 participants via semi-structured interview method. It was concluded that majority of the participants were not aware of the concept of green public procurement.

Keywords: *Izmir Metropolitan Municipality, sustainable public procurement, green public procurement, green tender, environmental criteria.*

---

³ Dr. Res. Asst., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, E-mail: akkuran@nevsehir.edu.tr

⁴ M.Sc Student, Kapadokya University, E-mail: halilakdeniz83@gmail.com

Giriş

Çevresel değerlerin korunması ve ekolojik tahribatın önlenmesine yönelik gereklilikler, toplumları ekonomik olarak kalkınma ile çevresel değerleri koruyarak kalkınma arasında bir ikileme itmiş, bu ikilemi aşmak amacıyla sürdürülebilir kalkınma kavramı geliştirilmiş (Tıraş, 2012, s. 66) ve buna bağlı olarak da birtakım hedefler benimsenmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin bir parçası olarak ihtiyaç duyulan çevresel iyileştirmeler ve çevresel baskıları azaltmak için gerekli değişiklikler (Alhola, 2012, s. 16), kamu politikası oluşturma süreci ve kararlarına dâhil edilmiş ve bu kapsamda pek çok devlet önemli yapısal reformları hayata geçirmiştir. Malların, hizmetlerin ve işlerin en büyük alıcılarından biri olan kamu sektörü, son yıllarda satın alma işlemleri aracılığıyla da sürdürülebilir kalkınma hedeflerini desteklemiş ve satın alma süreçlerinde sürdürülebilir kalkınmanın temel boyutlarını dikkate alan kararlarından dolayı ilgi görmüştür (Alhola, 2012, s. 10).

Kurumsal düzeyde yeşil kamu alımları (green public procurement) aracılığıyla sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya çalışan devletler olduğu gibi bu konuda göreceli de olsa çeşitli kaygılar taşıyan devletler de bulunmaktadır. Bu devletlerde yeşil ürün ve hizmetlerin daha maliyetli olduğuna ilişkin genel bir algı vardır. Yeşil kamu alımları uzun vadede daha kârlı bir seçenek olsa dahi söz konusu algı kamu yatırımcılarını kısa vadede daha sürdürülebilir çözümleri tercih etme konusunda isteksiz hale getirebilmektedir (Environment, Community and Local Government ve Department of Public Expenditure and Reform, 2021, s.15).

Kamu fonlarının kullanımında israfı önleme konusundaki hassasiyete dayanan bu isteksizliğin ve tedirginliğin çok da anlamlı olmadığını gösteren çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından yürütülen analiz bunlardan biridir. 2007 yılında dört ulusal pazarda (Çek Cumhuriyeti, Almanya, İsveç ve İspanya) gerçekleştirilen analizde, durumun genellikle böyle olmadığı aksine yeşil kamu alımları aracılığıyla maliyet tasarrufu sağlandığı ortaya konmuştur. Üstelik çalışmada, yeşil kamu alımlarının özellikle ölçek ekonomileri yoluyla maliyet tasarrufu sağlama potansiyeli olduğu da belirtilmektedir (Rüdenauer vd., 2007, s. 30, 193).

Kamu alımlarını yeşillendirmenin hem kısa hem de uzun vadeli etkilerinin olabileceği üzerinde durulmaktadır (Alhola, 2012, s. 10). Öyle ki, AB'deki kamu yetkililerinin her yıl 2,8 milyondan fazla masaüstü bilgisayar satın aldığı belirtilerek, daha enerji tasarruflu modellerin satın alınması durumunda

elektrik faturalarının ve 830.000 tonun üzerinde sera gazı emisyonunun azalacağı iddia edilmektedir. Daha da etkileyici olanı, Avrupa’da elektrik hizmetlerine ilişkin kamu alımlarının yeni inşa edilmiş yenilenebilir enerji kaynaklarından temin edilmesi durumunda bu alımların Avrupa’nın Kyoto Protokolü taahhütlerinin ¼’üne katkı sunacağına yönelik iddialardır (The International Council for Local Environmental Initiatives [ICLEI], 2002, s.1).

Üstelik yeşil kamu alımlarının yaratacağı olumlu çevresel etkiler “eğer böyle olsaydı” tarzı bir temenni ve/veya ihtimalin çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. Hâlihazırda bazı ülkeler tarafından hayata geçirilen birtakım girişimler yeşil kamu alımlarının etki ve düzeyini ortaya koymaktadır. Örneğin, Kore’de yeşil kamu alımları ilk olarak 1994 yılında Çevre Teknolojisinin Desteklenmesi ve Geliştirilmesi Kanunu kapsamında Kore Eko-Etiketi ile birlikte tanıtılmıştır. Ancak bu girişim Eko-Etiketli ürün sayısının sınırlı olması ve izleme sisteminin olmaması nedeniyle âtil kalmıştır. Çevre Bakanlığı 2005 yılında Yeşil Ürün Satın Alımı Teşvik Kanunu’nu çıkardığında yeşil kamu alımları daha somut bir hâl almıştır. Bu kanunun kabul edilmesini takip eden birkaç yıl içerisinde yeşil kamu alımlarının toplam miktarı çarpıcı bir şekilde artmıştır. Yeşil kamu alımlarının ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri hesaplanmış ve bugüne kadar 3,1 milyon ton karbondioksit (CO₂) eşdeğeri emisyonun azaltıldığı tahmin edilmekte ve böylece ekonomik olarak 54,5 milyar Güney Kore Wonu (KRW) tasarruf sağlandığı ifade edilmektedir (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2015, s.11). Bilgisayar sunucularını düzenli havalandırma kullanarak soğutan Danimarka Hedensted Belediyesi’nin, sunucular aracılığıyla üretilen ısıyı yeniden kullanabileceği bir teknolojiden yararlanarak hem CO₂ emisyonlarını engellemeye hem de finansal tasarruf sağlamaya yönelik girişimi de bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu girişimde ısıtma sistemi sunuculardan gelen ısıyı toplamakta ve bu ısı, bir binanın mevcut ısıtma sistemi aracılığıyla ısıtma ve sıcak su için yeniden kullanılmaktadır. Hedensted Belediyesi, bu yatırım aracılığıyla soğutma ve ısıtma giderlerinde yıllık yaklaşık 73.000 Danimarka Kronu (DKK) tasarruf ettiğini belirtmektedir. Ayrıca belediye yılda yaklaşık 10.000 litre petrol tasarruf ettiklerini vurgulayarak bunun yılda 28 ton CO₂ tasarrufuna karşılık geldiğine dikkat çekmektedir (OECD, 2015, s.35-36).

Buradan hareketle makalenin temel amacı, uluslararası akademik yazında 2000’li yıllarla birlikte geniş bir yer bulmaya başlayan yeşil kamu alımlarının Türkiye’deki bir yerel yönetim birimi özelinde nasıl bir karşılığı olduğunu analiz etmektir. Türkiye’de kamu alımları sürecini deneyimleyen kurumlardan biri olan İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel

Müdürlüğü çalışanları ile yapılan görüşmeler sonucunda 6 ana tema ortaya çıkmıştır. Bunlar: Yeşil kamu alımlarından haberdar olma durumuna ilişkin görüşler, yeşil kamu alımları konusunda eğitim alma durumuna ilişkin görüşler, yeşil kamu alımlarının yaygınlaşmasını engelleyen faktörlere ilişkin görüşler, kurumun satın alma süreçlerindeki temel önceliklerine ilişkin görüşler, çevresel konuların kurumun satın alma süreçlerine dâhil edilme durumuna ilişkin görüşler ve yeşil kamu alımları konusunda resmi bir politikaya sahip olma durumuna ilişkin görüşlerdir.

Yeşil Kamu Alımları Kavramı, Kapsamı ve Amaçları

Literatürde yeşil kamu alımlarının ne anlama geldiğine ilişkin olarak ortak kabul görmüş bir tanım bulunmamaktadır. Yeşil kamu alımlarına yönelik kavramlaştırmalar çoğunlukla sürdürülebilir kamu alımları kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir kamu alımları ile kast edilen, genel olarak, kamu sektörü kuruluşları tarafından mal, hizmet ve işlerin alımında çevresel, ekonomik ve sosyal kriterlerin sürece dâhil edilmesidir (Perrara, Chowdhury, ve Anandajit, 2007, s. 15). Başka bir tanımda sürdürülebilir kamu alımları, kamu kuruluşlarının mal, hizmet, iş ve kamu hizmetleri ihtiyaçlarını karşılarken, çevreye verilen zararı en az düzeye indirirken yalnızca kuruluşa değil aynı zamanda topluma ve ekonomiye fayda sağlama açısından paranın karşılığını alacak şekilde hareket ettikleri bir süreç şeklinde ifade edilmektedir (Kopp, 2011, s. 6). Dikkat edilecek olursa sürdürülebilir kamu alımlarına yönelik bu tanımlamalarda üzerinde sıklıkla durulan hususlardan biri çevresel değerler konusundaki hassasiyettir. Bir bakıma alıcıların satın alma süreçlerinde çevresel değerleri göz önünde bulundurmaları durumunda söz konusu alımların 'yeşil kamu alımları' olarak adlandırılabileceği açıklanmaktadır.

Yeşil kamu alımları, kamu otoritelerinin çevresel kriterleri satın alma süreçlerinin tüm aşamalarına entegre ettikleri; böylece tüm yaşam döngüleri boyunca çevre üzerinde mümkün olan en az etkiye sahip olan sonuçları ve çözümleri araştırarak ve seçerek çevresel teknolojilerin yayılmasını ve çevreye uyumlu ürünlerin geliştirilmesini teşvik ettikleri bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Bouwer vd., 2006, s. 1). Avrupa Komisyonu'na göre yeşil kamu alımları, kamusal ve yarı kamusal yetkililerin karşılaştırılabilir ürünler/çözümler ile kıyaslandığında tüm yaşam döngüsü boyunca çevre üzerinde daha az etkisi olan sonuçları ve çözümleri araştırarak ve seçerek mal, hizmet, iş ve kamu hizmetleri ihtiyaçlarını karşıladıkları bir süreçtir. Dolayısıyla bir satın alma işlemi hem 'daha yeşil' bir ürünün satın alınmasına yol

açma hem de bu ürünün çevresel özellikleri Avrupa veya ulusal çevre mevzuatı temelinde uyulması gerekenin ötesine geçmesi şartlarını sağladığı durumda, bu işlem komisyon tarafından 'yeşil' olarak kabul edilmektedir (PricewaterhouseCoopers [PwC], Significant, ve Ecofys, 2009, s.12).

Kamu kuruluşları tarafından satın alınan mal, hizmet ve işler çok çeşitli alanları kapsadığı için yeşil kamu alımlarının kapsamı da çok geniştir. Bu sebeple yeşil kamu alımlarından bahsederken üzerinde durulması gereken hususlardan biri de bu alımlarda kullanılan çevresel kriterlerin hangi alanda ve sektörde uygulandığıdır. Yeşil kamu alımları karayolu taşıma araçları ve hizmetlerinden gıda ve yemek hizmetlerine; bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin ürün ve hizmetlerden temizlik ürün ve hizmetlerine; ofis binalarının tasarımı, inşaatı ve yönetiminden iç ve dış aydınlatmaya; ısıtma ekipmanlarından (kazanlar, kojenerasyon, trijenerasyon ve ısı pompaları gibi) enerjiyle ilgili ürünlere (beyaz eşyalar, elektrikli aletler, elektronik göstergeler ve vakum temizleyiciler gibi); kâğıt ürünleri ve hizmetlerinden tekstil ürünleri ve hizmetlerine (üniformalar ve çamaşırhane hizmeti gibi) kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır (Environmental Protection Agency [EPA], 2021, s.34-54; European Commission, 2016, s.15).

Satın alma, çevre koruma, sosyal politika ve yeniliği teşvik etme gibi alanlarda var olan mevzuatı ve kamu politikası hedeflerini geliştirme ve tamamlama konusunda önemli bir rolü olan yeşil ihale süreçleriyle çok çeşitli amaçlar gözetilmektedir (Environment, Community and Local Government ve Department of Public Expenditure and Reform, 2021, s.15). Örneğin, İrlanda'da yeşil ihale süreçleriyle aşağıda sıralanan hususlar amaçlanmaktadır (Environment, Community and Local Government ve Department of Public Expenditure and Reform, 2021, s.15):

- Dayanıklı, onarılabilir, zararlı bileşenleri azaltılmış ve yeniden kullanılabilir mallar satın almak,
- İrlanda'nın fosil yakıtlardan elde edilen enerjiye bağımlılığını azaltmak,
- Karbondioksit (CO₂) ve diğer sera gazı ve ozon tabakasına zarar veren emisyonları azaltmak,
- Biyolojik çeşitliliği korumak ve geliştirmek,
- Yüksek su kalitesini desteklemek,
- İyi toprak kalitesini desteklemektir.

Yeşil kamu alımlarının uygulanması ve izlenmesi için elektronik tedarik sistemleri ve platformlarının kullanımında öncülük eden ülkelerden biri olan

Kore Cumhuriyeti, 2002 yılında Kore Çevrimiçi E-Satın Alma Sistemi (KONEPS) adlı bir hizmet başlatmıştır (Adell, Schaefer, ve Kim, 2019, s. 16). Kayıt, satın alma talepleri, ihale, sözleşme, ödemeler ve izleme de dâhil olmak üzere tüm satın alma süreçlerinin elektronik olarak yönetildiği bu e-ihale hizmetiyle Kore Cumhuriyeti şunları amaçlamaktadır (Adell, Schaefer, ve Kim, 2019, s. 30; Giménez, Castaño, ve Puyuelo, 2013, s. 147):

- Satın almada verimliliği ve şeffaflığı artırmak,
- Yetkililere/memurlara yeşil ürünler hakkında net bilgiler vermek,
- Ürün adlarına göre düzenlenen yeşil ürünler alışveriş merkezi aracılığıyla yeşil satın almayı teşvik etmek,
- Çevresel etkileri azaltmak,
- Emisyonları azaltmak,
- Eko-etiketli ürünleri geleneksel ürünler ile karşılaştırmaktır.

İrlanda ve Kore Cumhuriyeti örneklerinden de anlaşılacağı üzere, yeşil kamu alımları sürecinde farklı amaçlar güdülmekte ve ülkeler süreci bu amaçlar etrafında şekillendirmektedir. Bununla birlikte, her iki ülkenin de yeşil kamu alımları süreciyle sürdürülebilirliğin tüm boyutlarında (ekonomik, toplumsal ve çevresel) başarıyı hedeflediği açıktır.

Kamu Alımlarında Kullanılan/Kullanılabilecek Çevresel Kriterler

Yeşil ihale süreçlerinde kullanılan ve/veya kullanılabilecek çevresel kriterlere ilişkin olarak uluslararası düzeyde genel kabul görmüş kriterler bulunmakla birlikte bu süreçte aracılık edebilen ve/veya edebilecek çeşit kriterlerin geliştirildiği görülmektedir. Yine de bu kriterlerin satın alınması planlanan mal, hizmet ve ürün grubuna bağlı olarak değişiklik gösterebileceğinin altı çizilmelidir. Bu kapsamda birkaç sektör üzerinden konuyu somutlaştırmak ve detaylandırmak faydalı olacaktır. Çevresel kriterlerin kamu ihale belgelerine dâhil edilmesini kolaylaştırmak amacıyla geliştirilen kriterlere ilk örnek ulaşım sektöründen verilebilir. Avrupa Parlamentosu ve Konseyi temiz ve enerji verimli karayolu ulaşım araçlarını teşvik etmek amacıyla 2009 tarihinde Temiz Araçlar Direktifi yayımlamıştır. Bu Direktif AB'ye üye olan ülkelerdeki karayolu taşıma araçları satın alan tüm ihale makamlarını, satın alma süreçlerinde aracın operasyonel kullanım ömrü enerjisini ve enerji tüketimi, sera gazı emisyonları (CO₂), azot oksit (NO_x), metan olmayan hidrokarbonlar (NMHC) ve partikül madde de dâhil olmak üzere belirli çevresel etkileri dikkate almaları konusunda yükümlü kılmaktadır. Direktifte ayrıca

bahsi geçen yükümlülüklerin iki şekilde yerine getirilebileceği vurgulanmaktadır. Bunlardan ilki, karayolu ulaşım araçlarının satın alınmasına ilişkin belgelerde enerji ve çevresel performans konusunda teknik şartnamelerin oluşturulması, ikincisi ise bir satın alma işleminin uygulandığı durumlarda bu etkilerin ödül kriteri olarak kullanılmasıdır (European Parliament ve European Union, 2009, s. 9).

Kamu alımları sürecinde çevresel kriterlerin uygulandığı sektörlerden bir diğeri, mobilya sektörüdür. İrlanda'daki kamu tedarikçileri, inşaat sektöründe kullanılanlar da dâhil olmak üzere sürdürülemez kaynaklardan gelen kereste ve kereste ürünlerine olan talebi ortadan kaldırmaya yönelik olarak çeşitli girişimlerde bulunmuştur. İhale süreçlerinde mallarının ve işlemlerinin çevresel olarak tercih edilebilir olduğunu ispat edebilen müteahhitler/yükleniciler için ek puan alabilme imkânı sağlamıştır. Bunun yanında mobilya ihalelerinin aşağıda yer alan özellikleri taşıması gerekmektedir (Environment, Community and Local Government ve Department of Public Expenditure and Reform, 2021, s.26-27):

- Masif ahşap mobilyalar, zehirli madde veya pestisitlerle yapılan emprenye işlemlere tabi tutulmamalıdır.
- Metaller de dâhil olmak üzere yenilenemeyen malzemeler minimum düzeyde tutulmalıdır.
- İmalatta kullanılan malzemeler kanserojen, toksik, alerjenik veya reprotoksik maddeler içermemelidir.
- Süpürgeliklerde kullanılan sunta Mobilya E1 Sınıfında olmalıdır.
- Kullanılan yapıştırıcılar ve reçineler yalnızca düşük formaldehit emisyonlarına yol açmalıdır ve E1 Emisyon Sınıfı ile uyumlu olmalıdır.

Çevreye duyarlı kamu alımları sürecine ilişkin olarak strateji ve ilkelerin belirlendiği bir başka sektör, tekstil sektörüdür. Avrupa Komisyonu tekstil ile ilgili satın alma işlemleri ve ihalelerinde Tekstil Ürünleri ve Hizmetleri İçin AB Yeşil Kamu Alımları Kriterleri'ni uygulamakla ilgilenen ihale makamları ve kamu tedarikçileri için bir rehber hazırlamıştır. Bu rehberde çevresel etkisi azaltılmış hastane çamaşırları (havlular ve çarşaf) ve kıyafetlerine yönelik çamaşırhane hizmetleri örnek sözleşme konusu olarak seçilmiştir. Bu kapsamda ihaleye katılanların/ihale teklifi verenlerin, temin edilecek çamaşırhane hizmetinin aşağıdaki yönlerini ele almak için sahip olduğu kaynakları, uzmanlığı, belgelenmiş işlemleri ve yönetim sistemini gösterebilmesi gerekmektedir (Kofoworola vd., 2020, s. 16-18):

- Çamaşırhanelerde ISO 50001 veya eşdeğeri standartlara ilişkin bir enerji yönetim sisteminin sunulması,
- Her tesiste enerji verimliliğini en yüksek düzeye çıkarmak için ekipman ve işlemlerin uygulanması,
- Her tesiste işlenen tekstil türleri ve çamaşır yıkama işlemleri için özel enerji tüketiminin yönetimi ve raporlanmasına izin veren alt ölçümlerin (örneğin; elektrik, tüketilen gazlı sıvı yakıtlar kWh/kg tekstil ürünü olarak ifade edilebilir) kullanılması,
- Tekliflerin fiyat (%60), kalite (%20) ve çevresel performans kategorileri (%20) ve ağırlıklarına göre değerlendirilmesi,
- İhalenin yürütülme sürecinde Endüstriyel ve Kurumsal Çamaşır Deterjanları İçin AB Eko-Etiketi veya eşdeğerinin sucül toksisite ve biyolojik parçalanabilirlik kriterlerini karşılayan deterjan kullanımını taahhüt eden teklif sahiplerine 5 puan verilmesidir.

Ulaşım, mobilya ve tekstil sektörlerine ilişkin verilen bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, her bir satın alma sürecinin kendine özgü özellikleri, gereklilikleri ve bağlamı bulunmaktadır ve bu nedenle de her bir sektör için özelleştirilmiş yeşil kamu alımları kriterleri uygulanmaktadır.

Literatür Taraması

Yeşil kamu alımlarına ilişkin literatür incelendiğinde konunun çok farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. Yeşil kamu alımları konusu bazı çalışmalarda kavramsal boyutlarıyla (Cheng, Appolloni, D'Amato, ve Zhu, 2018), bazılarında faydaları ve etkileriyle (Bauer, J. Christensen, K. Christensen, Dyekjær-Hansen, ve Bode, 2009; Rüdener vd., 2007; Yeong-jun, Ki-yoon, ve Lee, 2016), bazı çalışmalarda ise bu alımların etkili olabilmesi için gereken ve karar verme sürecinde kullanılması önerilen açık ve doğrulanabilir kriterlerin tanımlandığı bir dizi tavsiye/rehber/kılavuz önerisi şeklinde (European Commission, 2016) karşımıza çıkmaktadır. Elbette ki yeşil kamu alımlarına ilişkin çalışmalar bunlarla sınırlı değildir. Yapılan analizler bu konuda yüzlerce makale yazıldığını göstermektedir (Chersan, Dumutri, C. Gorgan ve, V. Gorgan, 2020). Bununla birlikte, yeşil kamu alımlarını gerçekleştiren kamu kurumlarından biri olan yerel yönetimler düzeyinde bu konuyu ele alan araştırma sayısı bir hayli sınırlıdır. Yerel yönetimler ve yeşil kamu alımları arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla ortaya atılan bazı araştırmalar ve bu araştırmalardan elde edilen çeşitli bulgular ise aşağıdaki şekildedir:

Tudor Ciumara ve Iulia Lupu (2020), yerel Romen makamlarının gerçekleştirdiği yeşil kamu alımlarını analiz etmek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada yerel makamlardan ne istendiği ve/veya ne beklendiği ve gerçekte neler olduğu sorularının yanıtlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonuçları yeşil kamu alımlarının pek çok idari birimde ele alınan bir konu olmadığını göstermiştir. Ankete katılanların yarısı, yeşil kamu alımlarının bu oldukları yerde/idari birimde hiç tartışılmadığını, 1/3'ü ise bu konuyla ilgili bir tartışmanın var olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, ankete katılanların %90'ı yeşil kamu alımlarının teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Inese Pelša (2019), Letonya Cumhuriyeti belediyelerinde yeşil kamu alımlarının gelişimini destekleyen ve uygulanmasına engel olan faktörleri araştırmak amacıyla bir çalışma başlatmıştır. Çalışmada yeşil kamu alımlarının gelişiminde Bakanlar Kurulu Yönetmeliği ve diğer yasal düzenlemelerin (%42) ve daha çevre dostu ürün veya hizmetlerin satın alınmasının (%21) etkili olduğu tespit edilmiştir. Yeşil kamu alımlarının uygulanmasının önündeki engeller olarak: Bu alımlar için sınırlı bir bütçe ayrılması (%34), bu alımların uygulanması için gereken destek araçlarından yoksun olunması (%26) ve bu alanda uzmanlaşmış çalışanların yetersiz olması gibi faktörler belirlenmiştir.

Ottar Michelsen ve Luitzen de Boer (2009), Norveç belediyeleri ve ilçelerinde yeşil kamu alımlarının ne ölçüde uygulandığını ve başarılı yeşil kamu alımları için hangi yeteneklerin kritik olduğunu tespit etmek amacıyla bir analiz gerçekleştirmiştir. Analizde Norveç'te çok az sayıda belediyenin çevre işleri müdürlüğüne sahip olduğu, en küçüğünün ise ne çevre ne de satın alma konularında neredeyse hiç uzmanlaşmış personeli bulunmadığı belirlenmiştir. Analizde yeşil kamu alımları sürecinde başarılı olunmasını sağlayan kritik faktörler olarak: Bir satın alma bölümüne ve yazılı bir satın alma stratejisine sahip olmanın önemine işaret edilmiştir.

Araştırma Yöntemi

Yeşil kamu alımları konusundaki yaygın uygulama örnekleri arasında fotokopi ve grafik kâğıdı, temizlik ürünleri ve hizmetleri, ofis ekipmanları, inşaat, ulaşım, mobilya, elektrik, yiyecek ve içecek hizmetleri, tekstil ve atık su altyapı tesisleri gibi ürün ve hizmet grupları yer almaktadır (Avrupa Komisyonu, 2011, s.13; European Commission, 2016, s.15). Tüm bu kategoriler içerisinde görece en önemlisi atık su altyapı tesislerine yönelik olarak gerçekleştirilen alımlardır. Bunun sebebi ise, bahsi geçen bütün ürün ve hizmet gruplarının devamlılığının da su kullanımına bağlı olması ile ilgilidir. Öyle ki toplumların yaşam standartlarının değerlendirilmesinde kullanılan kriterlerden

biri içme suyuna erişim ve ortaya çıkan kanalizasyon sorunlarını giderme yollarını temin etmektir (Kozik ve Karasińska-Jaśkowiec, 2017, s.100). Başka bir ifadeyle, toplumların yaşam standartlarında bir artış bekleniyorsa bunun sınırlı olan su kaynaklarını korumadan, alternatif su kaynakları bulmadan ve bu kaynakları geliştirmeden ve suyu etkin ve verimli bir şekilde kullanmadan gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle su kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı konusunda yöneticilere çok büyük sorumluluklar düşmektedir.

Bilimsel bilgiyi ve güncel teknolojiyi temel alan, su ekosistemine öncelik veren, çevreye zarar vermeyecek şekilde doğaya dönüşü temin eden ve gelecek nesilleri önemseyen bir vizyonu olduğunu iddia eden İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, çevreye duyarlı sürdürülebilir projeler ve yatırımlar gerçekleştirme konusunda çok çeşitli hedefler belirlemiştir. Bu hedeflere ulaşılması için gereken adımlar ise, 2010-2014, 2015-2019 ve 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planlarda açıklanmıştır. Kurumun faaliyet raporlarında da yapılan/yapılacak proje ve yatırımların sürdürülebilirlik kriterlerine uygun olarak yürütülmesi hedefi konmuştur. 2021 yılı faaliyet raporunda yağmur suyu hasadı, güneş enerjisi ve rüzgâr türbininden enerji temin edilmesi amacıyla Ters Şemsiye Yağmur Suyu ve Hibrit Enerji Hasadı Projesi geliştirildiği ve bu proje sayesinde yıllık ortalama 17,7 m³ yağmur suyu hasadı yapılması planlandığı ifade edilmektedir. Raporunda projenin uygulanmasıyla birlikte bir üniteden yılda 2.500 kg CO₂ salınımının önüne geçileceğinin de altı çizilmektedir (İZSU, 2021, s.124). İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün suyun sürdürülebilir kullanımına yönelik öncelikleri ve su tasarrufuna yönelik tedbirleri planlama aşamasıyla sınırlı kalmamış, hayata geçirilmiş ve söz konusu kurum Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, AB standartlarında arıtma tesisi sayısı, kişi başına düşen ileri biyolojik yöntemle arıtılmış su miktarı ve arıtmada AB standartlarının en yüksek oranda uygulandığı kent başlıklarında Türkiye'nin öncü kenti olmuştur (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2022, s.s.y.; y.y., 2022, s.s.y.). Kurum "kesintisiz su, güçlü altyapı ve sağlıklı çevre" misyonu çerçevesinde çevresel değerleri korumaya yönelik olarak somut adımlar atmaya devam etmekte ve hedeflerini gerçekleştirmek için ek finansman kaynakları bulma konusunda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar sonucunda İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (İZSU) ve Fransız Kalkınma Ajansı (AFD) arasında yaklaşık 50 milyon Euro'luk bir kredi finansman sözleşmesi imzalanmıştır. Bu sözleşme ve içeriği bizim çalışmamız açısından büyük bir öneme sahiptir. "Çeşme ve Bağlı Mahalleleri 3.

Etap İçme Suyu İnşaatı İşi" için yapılan kredi finansman sözleşmesinde ihale süreçlerinin yeşil hale getirilmesine yardımcı olabilecek birtakım genel koşullar ve değerlendirme ve yeterlilik kriterleri ortaya konmuştur. Sözleşme hükümlerinde AFD tarafından finanse edilen sözleşmelerin tedarikçi, yüklenici, alt yüklenici, danışman ve alt danışmanlarının uluslararası çevre ve çalışma standartlarına uyma konusunda çeşitli taahhütlerde bulunmaları gerektiğinin altı çizilmiştir. Sözleşmede değerlendirme ve yeterlilik kriterlerine ilişkin hükümlere de yer verilmiştir. Bu hükümler içerisinde dikkat çekici olanları çevresel, sosyal, sağlık ve güvenlik (ÇSSG) konularında raporlama süreçlerinde kullanılacak ölçütler ile ilgilidir. Bu ölçütler içerisinde bazı ISO sertifikaları (ISO 9001 Kalite Yönetim Sertifikası, ISO 140001 Çevresel Yönetim Sertifikası, ISO 450001 Sağlık ve Güvenlik Yönetim Sertifikası) veya uluslararası kabul görmüş eşdeğerlerini bulundurma, teklif sahiplerinin alt yüklenicileri ve tüm ortakları için ÇSSG taahhütlerine uygunluğun izlenmesine yönelik bir sistemin varlığı, ÇSSG konularına tahsis edilmiş kurum içi personelin mevcudiyeti ve Çevresel ve Sosyal Yönetici ve/veya Sağlık ve Güvenlik Yöneticisi tahsisi gibi gereklilikler üzerinde durulmaktadır (Çeşme ve Bağlı Mahalleleri 3. Etap İçme Suyu İnşaatı İşi Sözleşmesi, 2020, s. 2, 8, 57, 156).

Bu çerçevede çalışmanın giriş kısmında belirtilen araştırma amacına ulaşılması için Türkiye'de toplumun içme ve kullanma suyu ve endüstriyel su ihtiyacını karşılama, su kaynaklarının kirlenmesine yönelik önlemler alma, su kaçaklarını azaltma ve atık ve geri kazanım üniteleri kurma gibi konularda sorumluluğu olan (İZSU, t.y., s.s.y.) ve aynı zamanda bu konularla ilgili kamu alımları sürecini deneyimleyen kurumlardan biri olan İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü çalışanları (25 kişi) ile görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin uygulandığı çalışmada katılımcılara 25 soru yöneltilmiştir. Görüşülen kişilerin seçilmesi ve görüşmelerin tasarlanması ikinci araştırmacının (Büyükşehir Belediyesi çalışanı) yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Kurum çalışanlarına araştırma ile ilgili bilgi verilerek çalışmaya katkı sunmak isteyenlerden bilgilendirilmiş onam formunu doldurmaları istenmiştir. Görüşmeler katılımcıların tercihlerine ve koşullarının uygunluğuna bağlı olarak 1 katılımcıyla Zoom, 24 katılımcıyla ise WhatsApp görüşmesi aracılığıyla görüntülü olarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara sorular yöneltilmeden önce verdikleri yanıtların kaydedildiği ve görüşme bittikten sonra bu yanıtların deşifre işlemine tabi tutulacağı belirtilmiştir. Görüşmeler toplam 396 dakika 65 saniye sürmüştür. Ses kayıtlarınının 84 dakika 13 saniyelik kısmı ikinci yazar tarafından yazıya aktarılmış, 312 dakika 52 saniyelik kısmı ise sorumlu yazar tarafından deşifre edilmiştir.

Deşifre işlemleri toplam 46 sayfa (Word) tutmuştur. Ses kayıtlarının deşifre işlemi yapılırken katılımcıların isimlerine yer verilmemiştir. Bunun yerine katılımcılar A1, A2, A3, A4 vb. şeklinde kodlanmış ve katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar analiz edilirken bu kodlar kullanılmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırma amacına uygun olarak öncelikle İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü çalışanlarının yeşil kamu alımları kavramından haberdar olup olmadıkları, yeşil kamu alımlarına yönelik farkındalık düzeyleri, yeşil kamu alımları konusunda herhangi bir eğitim alıp almadıkları ve yeşil kamu alımlarının yaygınlaşmasını engelleyen faktörlere ilişkin yaklaşımları incelenmiştir. Sonrasında ise katılımcıların çalıştıkları kurumu: İhale süreçleri, ihale süreçlerindeki öncelikleri, çevresel konulardaki hassasiyetleri, yeşil kamu alımları konusundaki politikası ve yeşil kamu alımları süreci deneyimi bakımından nasıl değerlendirdikleri çözümlenmiştir. Bu kapsamda görüşme verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiş ve analiz sonucunda ortaya çıkan ana tema ve alt temalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Verilerin Analizi Sonucunda Elde Edilen Ana Tema ve Alt Temalar

1. Yeşil Kamu Alımlarından Haberdar Olma Durumuna İlişkin Görüşler
1.1. Yeşil Kamu Alımlarından Haberdar Olduğunu Belirtenler
1.2. Bu Konuya İlişkin Olarak Herhangi Bir Bilgisinin Olmadığını Belirtenler
2. Yeşil Kamu Alımları Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Görüşler
2.1. Yeşil Kamu Alımları Konusunda Herhangi Bir Eğitim Almadığını Belirtenler
3. Yeşil Kamu Alımlarının Yaygınlaşmasını Engelleyen Faktörlere İlişkin Görüşler
3.1. Eğitimsel Faktörler
3.2. Siyasi Faktörler
3.3. Ekonomik Faktörler
3.4. Önceliklere İlişkin Faktörler
4. Kurumun Satın Alma Süreçlerindeki Temel Önceliklerine İlişkin Görüşler
4.1. Maliyetler
4.2. İhtiyaçlar
4.3. Mevzuat Hükümleri
4.4. Şeffaflık
4.5. Kamu Yararı
5. Çevresel Konuların Kurumun Satın Alma Süreçlerine Dâhil Edilme Durumuna İlişkin Görüşler
5.1. Satın Alma Süreçlerine Çevresel Konuların Dâhil Edildiğini Belirtenler
5.2. Çevresel Konuların Sürece Dâhil Edilmediğini Belirtenler
6. Yeşil Kamu Alımları Konusunda Resmi Bir Politikaya Sahip Olma Durumuna İlişkin Görüşler
6.1. Bilmediklerini Belirtenler
6.2. Olmadığını Belirtenler
6.3. Var Olduğunu Belirtenler

Yeşil Kamu Alımlarından Haberdar Olma Durumuna İlişkin Görüşler

Dünyada deneyimlenen ve güçlü bir politika aracı haline gelen yeşil kamu alımlarının Türkiye'deki bir yerel yönetim biriminde nasıl bir karşılığı olduğunu anlamak ve birim çalışanlarının bu konuya ilişkin bilgisi olup olmadığını öğrenmek amacıyla katılımcılara "Yeşil kamu alımları kavramından haberdar mısınız?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu ana tema çerçevesinde sorulan soruya alınan yanıtlar incelendiğinde 2 alt tema ortaya çıkmıştır. Bunlar: Yeşil kamu alımlarından haberdar olduğunu belirtenler ve bu konuya ilişkin bir bilgisinin olmadığını açıklayanlardır. Yeşil kamu alımlarından haberdar olduğunu belirten katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir: Katılımcılardan biri "Yani, evet haberlerde duyduğum kadarıyla bilgim var." (A9) şeklinde görüşünü belirtirken bir başka katılımcı "Duydum ama çok bilgim yok açıkçası." (A11) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise "Evet, biraz bilgim var." (A14), "Evet, haberdarım." (A20) şeklindeki açıklamalarıyla önceki iki katılımcının görüşlerini desteklemiştir. Bu ana tema kapsamında katılımcılar tarafından en fazla vurgulanan husus, yeşil kamu alımları kavramı hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarıdır. Bu husus bazı katılımcıların "Hayır, bir bilgim yok." (A1), "Daha önce yeşil kamu alımları diye bir şey duymadım." (A2), "Yok, değilim." (A6), "Hayır, bilmiyorum." (A7), "Hiç değilim, bir fikrim yok açıkçası." (A8), "Hayır, şu ana kadar bir haberim olmadı." (A12), "Haberdar değilim." (A13), "Herhangi bir yerde karşılaşmadım şu ana kadar." (A15), "İlk defa duydum." (A16) ve "Fikrim yok." (A24) şeklindeki yorumlarından açıkça anlaşılmaktadır.

Yeşil kamu alımları kavramından haberdar olduğunu ifade edenlerin bu konuya ilişkin olarak nasıl bir bilgiye sahip olduğunu tespit etmek ve söz konusu alımlar hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığını belirtenlerin de bu konu ile ilgili bir tahminde bulunmalarını sağlamak amacıyla katılımcılara "Yeşil kamu alımları kavramı sizin için ne ifade ediyor? Yeşil kamu alımlarına ilişkin olarak bir tahminde bulunabilir misiniz?" şeklinde ikinci bir soru yöneltilmiştir. Yeşil kamu alımları kavramından haberdar olduğunu ifade eden katılımcıların bu soruya ilişkin yanıtları: "Yeşil alanların kamu tarafından halka açılması veya satılması anlamında biliyorum. Ormanlık alanların halka açılması, tarım arazilerinin kamuya veya imara açılması gibi bir şey diye biliyorum." (A9), "Çevre dostu, ekolojik dengeyi sağlayan, yeşil ya da organik ürünler kullanarak yapılan mal ve hizmet alımlarını kapsıyor diye düşünüyorum." (A11), "Çevresel

olumsuz etkileri gidermek adına yapılan alımlar olarak biliyorum. Burada yeşilin simgesel olarak söylenmiş olduğunu düşünüyorum.” (A14), “Çok kısa tanımıyla çevreye duyarlı, sürdürülebilirlik kapsamında yapılabilecek alım şeklinde tanımlayabilirim.” (A20) şeklindedir. Bu yanıtlar yeşil kamu alımları kavramından haberdar olduğunu ifade eden katılımcıların önemli bir bölümünün bahsi geçen alımları tanımlayabildiğini ve bu konuya ilişkin olarak bilgileri olduğunu göstermektedir.

Katılımcılar arasında yeşil kamu alımları kavramından haberdar olduğunu belirtenler yanında bu konuya ilişkin olarak herhangi bir bilgisi olmadığını açıklayanlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla bu katılımcıların yeşil kamu alımları kavramı ve içeriğine ilişkin olarak bir tahminde bulunmaları istenmiştir. Katılımcılar çeşitli tahminlerde bulunmuştur ve bu tahminler analiz edildiğinde 4 alt tema ortaya çıkmıştır: Ekolojik/çevre ile ilgili alımlar, yeşil alanlarla ilgili alımlar, park ve bahçelerle ilgili alımlar ve kamu personeli ile ilgili alımlardır. Ekolojik/çevre ile ilgili alımlar olduğu yönünde tahminde bulunan katılımcıların bazılarının bu konuya ilişkin görüşleri: “Ekolojik bir şey olarak düşünüyorum ama tabii farklı bir şey de olabilir.” (A2), “Burada sanırım yeşil ile koruma yapılması gereken ya da korumamız gereken bir enerji ile ilgili, çevreyle ilgili olabilir diye tahmin ediyorum.” (A12), “Yeşil deyince aklıma genelde çevreyle ilgili konular geliyor. Yeşil kamu alımları da herhalde mal ve hizmet alımlarında kamu kuruluşlarının çevreye duyarlı tarafından bakarak mal ve hizmet satın alması gibi bir şey olabilir mi?” (A15), “Herhalde çevrecidir. Yeşil olunca çevreci, çevreyle ilgili alımlardır diye düşünüyorum.” (A16), “Yeşil doğayı anımsattığı için çevre ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Çevreye zarar vermeyen, doğayla uyumlu alımlardır diye tahmin ediyorum.” (A19) şeklindedir.

Katılımcıların yeşil kamu alımlarına yönelik tahminlerinde en fazla vurguladıkları ikinci husus, bu alımların yeşil alanlarla ilgili alımlar olabileceğidir. Bu konuya ilişkin olarak katılımcılardan biri “Bir an için yeşillendirme yani yeşil alan olarak algıladım.” (A1) şeklinde görüş belirtirken bir başka katılımcı “Şu an ilk aklıma gelen yeşil alan, ormanlık alanlar.” (A3) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Farklı bir katılımcı ise “Bana daha çok ortak kullanım alanlarını, yeşil alanların değerlendirilmesi, büyütülmesi ya da mevcut alanların korunmasını ve daha çok kamuya ait yeşil alanların arttırılmasını çağrıştırdı.” (A22) şeklindeki açıklamasıyla önceki iki katılımcının görüşlerini desteklemiştir. Yeşil kamu alımlarını park ve bahçe alımlarıyla ilişkilendiren katılımcıların yorumları ise “Park, bahçe ile ilgili bir şey midir? Bu konularla ilgili bir şey olabilir diye düşünüyorum.” (A13) ve “Park, bahçe ile ilgili bir şey mi acaba? Park, bahçe yapımı ve bunlarla ilgili şeylerin alımını çağrıştırdı bana.” (A18) şeklindedir. Yeşil kamu alımlarına ilişkin tahminler incelendiğinde ortaya çıkan alt temalardan biri de bu

alımların kamu personeli ile ilgili alımlar olarak değerlendirilmiştir. Katılımcılar bu konuya ilişkin olarak “İlk aklıma gelen kadroyu ifade ediyor benim için. Devlet kadrosunda çalışan kamu personeli diye ifade edebilirim.” (A17) ve “Statüye göre, dereceye göre alım bence.” (A25) şeklinde yorum yapmıştır.

Birinci ana tema olan “Yeşil Kamu Alımlarından Haberdar Olma Durumuna İlişkin Görüşler” başlığı altında yer verilen katılımcı ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, katılımcıların büyük bir kısmı yeşil kamu alımları kavramından haberdar değildir. Ancak katılımcılardan yeşil kamu alımları ve içeriğine ilişkin olarak bir tahminde bulunmaları istendiğinde katılımcılar tarafından verilen yanıtlar dikkat çekicidir. Bunun sebebi ise yeşil kamu alımları kavramından haberdar olmadığını ifade eden katılımcıların çoğunun söz konusu kavrama yönelik tahminlerinin doğru olmasıdır.

Yeşil Kamu Alımları Konusunda Eğitim Alma Durumuna İlişkin Görüşler

Son yıllarda birçok hükümet, örgüt ve şirket yeşil kamu alımlarını destekleyen hatta bazen dayatan politikalar geliştirmiş ve bu politikaların uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla bir dizi rehber ve kaynak yayımlamıştır. Bu tarz girişimler esasında ileriye dönük olarak yapılan ve kamu alımları sürecindeki tüm paydaşların (müşteriler, tedarikçiler, taşeronlar ve hizmet sağlayıcılar vb. gibi) farkındalığını ve sürece katılımını artırmaya yönelik çabalaradır.

Bu kapsamda araştırmada İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü çalışanlarının yeşil kamu alımları ile ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıkları yani bu konuya ilişkin olarak çalışanların farkındalığının artırılmasına yönelik bir girişimin olup olmadığını anlamak amacıyla katılımcılara “Yeşil kamu alımları konusunda kurum içi ve/veya kurum dışı bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız bu eğitimin içeriği nedir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde tek bir alt tema ortaya çıkmıştır o da yeşil kamu alımları konusunda herhangi bir eğitim almadıklarıdır. Bazı katılımcıların “Hayır, almadım herhangi bir eğitim.” (A4), “Yok, eğitim almadım.” (A5), “Maalesef almadık.” (A6), “Hayır, kurum içi ya da kurum dışı bir eğitim almadım.” (A7), “Eğitim almadım maalesef.” (A12), “Hayır, almadım.” (A21) ve “Almadım.” (A23) şeklindeki ifadeleri bunu net olarak göstermektedir. Hâlbuki yeşil kamu alımları sürecine ilişkin yapılan bilgilendirme amaçlı çalışmalar, farkındalık oluşturma açısından çok kritik bir öneme sahiptir. Bu bakımdan kurum çalışanlarının yeşil kamu alımları kavramından haberdar olmaması ve buna bağlı olarak da bu alımlara yönelik farkındalığının olmaması ilerleyen dönemler için sorun yaratabilecektir.

Yeşil Kamu Alımlarının Yaygınlaşmasını Engelleyen Faktörlere İlişkin Görüşler

Özellikle son on yıl içinde kamu ihalelerinde çevresel kriterlerin kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (Testa, Iraldo, Frey, ve Daddi, 2012, s. 88). Yeşil kamu alımları dünyanın çeşitli ülkelerinde ulusal ve yerel düzeyde deneyimlenmiş ve kamu ihale süreçlerinde çevresel kriterlerin kullanımını teşvik etmek amacıyla birçok araç ve kılavuz geliştirilmiş olsa da bu alımların tüm dünyada uygulandığı söylenemez. Bunun sebebi ise, yeşil kamu alımlarının benimsenmesi ve başarılı bir şekilde uygulanmasının bir dizi hızlandırıcı ve engelleyici faktöre bağlı olması ile ilgilidir. Bu kapsamda katılımcılara “Sizce yeşil kamu alımlarının yaygınlaşmasını engelleyen faktörler nelerdir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu ana tema çerçevesinde sorulan soruya katılımcılar tarafından verilen yanıtlar analiz edildiğinde 4 alt tema ortaya çıkmıştır. Bunlar: eğitimsel faktörler, siyasi faktörler, ekonomik faktörler ve önceliklere ilişkin faktörlerdir. Yeşil kamu alımlarının yaygınlaşmasını engelleyen faktörler olarak eğitimsel faktörlere işaret eden katılımcıların bu konudaki yorumları “*Kamuda çalışan kişilere bu alımlarla alakalı herhangi bir eğitim, temel eğitimlerin verilmemesi diye düşünüyorum.*” (A7), “*İnsanların bilmemesi bu olaydan bihaber olması olabilir. İnsanlar daha aydınlatılabilir, daha bilinçlendirilebilir. Bu eksikliklerden dolayı olabilir.*” (A11), “*İnsanların bilinçsiz olması, eğitim seviyemizin çok yetersiz olması. Bundan dolayıdır diye yorumum.*” (A12), “*Aslında sosyal biri olarak internette araştırmayı ve detaylı bilgi edinmeyi seven bir insanım. Hiçbir yerden bana ulaşmaması açıkçası bunun tam anlamıyla anlatılmamış olması noktasında ağır basıyor.*” (A22), “*Belki yeterli eğitim verilmemesi, bilgilendirilmemek olabilir.*” (A24) şeklindedir.

Katılımcıların yeşil kamu alımlarının yaygınlaşmasını engelleyen faktörlere ilişkin olarak en fazla vurguladıkları ikinci husus, bu engellerin siyasi etkenlerden kaynaklı olabileceğidir. Katılımcılar bu konuda “*Belki siyasi sebepler olabilir.*” (A9), “*Sanırım karar veren otoritelerdir diye düşünüyorum.*” (A19), “*Bir, bizim zaten sistemsel yapımız buna izin vermiyor. Bir de yönetmeliklerimiz, mevzuatımız kısacası mevzuatımız şu anda buna uygun değil. Sistemimizden ve mevzuatımızdan kaynaklı diye düşünüyorum.*” (A20) ve “*Bürokrasi.*” (A21) şeklinde yorum yapmıştır. Ekonomik faktörlerin belirleyici olduğunu düşünen katılımcılar ise bu soruya “*Maliyet en önemli faktör bence. Muhtemelen maliyetin daha yüksek olması nedeniyle bunların şu an çok az olduğunu düşünüyorum.*” (A14) ve “*Maliyetleri olabilir. Diğer alternatif şeylere olan ilgi olabilir. Yani yeşil kamu alım-*

larının karşısında olan diğer şeylerin onu engellemesi olabilir. Maliyetleri henüz yüksek olabilir. Bunlara ulaşmak alternatiflere göre daha pahalı olabilir.” (A16) şeklinde yanıt vermiştir. Bazı katılımcılar ise farklı öncelikler nedeniyle yeşil kamu alımlarının yaygın hale gelmediğini düşünmektedir. Bu konuya ilişkin olarak bir katılımcı “Şöyle ki köyden kente çok ciddi göç olması nedeniyle kentlere sığma gibi bir çabamız oluştu bizim. Sığmadığımız için de yatırımlar çevre ve doğa üzerine değil, bizi sığdırabilmek adına yüksek binalara, beton yapılarak dönüşüyoruz. Kentlere sığabilmek için yeşil kamu alımlarından fedakârlık yapıyoruz.” (A10) şeklinde görüş belirtirken bir diğeri “Günümüzün şartları ve önceliklerimizin farklı olması.” (A23) şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Dikkat edilecek olursa, katılımcılar yeşil kamu alımlarından haberdar olmama (büyük bir çoğunluğu) durumlarını da göz önünde bulundurarak bunun gerekçeleri hakkında çeşitli tahminlerde bulunmuştur. Yeşil kamu alımlarından haberdar olduğunu ifade eden katılımcıların da [(A9), (A11), (A14) ve (A20)] diğer katılımcılarla benzer faktörlere işaret etmesi dikkat çekicidir.

Kurumun Satın Alma Süreçlerindeki Temel Önceliklerine İlişkin Görüşler

Yeşil kamu alımları, kamu kurumlarının çevresel olarak tercih edilen malları, hizmetleri ve işleri satın aldığı ve çevresel gereklilikleri satın alma işlemlerine dâhil ettiği bir süreçtir (Ngunjiri, 2018, s. 129). Bu da bir anlamda yeşil kamu alımları sürecinde çevresel kriterlere de öncelik verildiğini göstermektedir. Bu kapsamda İzmir Büyükşehir Belediyesi özelinde kamu alımları sürecinde hangi hususların dikkate alındığını tespit etmek amacıyla katılımcılara “Kurumunuzun satın alma süreçlerinde/ihale süreçlerinde temel öncelikleri nelerdir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde 5 alt tema ortaya çıkmıştır. Bunlar: Maliyetler, ihtiyaçlar, mevzuat hükümleri, şeffaflık ve kamu yararadır. Kurumlarında mal, hizmet ve ürün alımını gerektiren durumlarda belirleyici olan faktörün maliyetler olduğunu düşünen katılımcılar bu konuyu “Verilen teklifin uygun olması. Yeri geldiğinde pazarlık yapılarak alınması. Fiyat uygunluğu.” (A3), “Kurum kârı diyebilirim. Kurum faydası. Maddi anlamda kurum faydası.” (A4), “Valla biz ekonomik olmasına bakıyoruz bu aralar. Ekonomik şartlardan dolayı tasfiye ve fesih işlemleri çok fazla olduğu için bizim önceliğimiz başladığımız işi bitirebilmek şu an.” (A6), “Tabii bir kamu kurumunda çalıştığımız için önceliğimiz uygun fiyatlı olması. Her zaman öncelikle bu gözetiliyor.” (A16) ve “Gerçek bir yaklaşık maliyetin oluşması çok önemli. Alınacak ürünün ya da hizmetin ederinin piyasa karşılığını mutlaka

bilmemiz lazım ki gelen tekliflerin de kendi maliyetimize uygun olup olmadığını sağlamış olabilelim. Ekonomik şartları sağlamış olması lazım.” (A22) şeklinde açıklamıştır.

Katılımcıların satın alma süreçlerindeki temel önceliklere ilişkin olarak en çok vurguladıkları hususlardan biri de bu alımların ihtiyaç odaklı olarak gerçekleştirildiğidir. Katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri “Mal kalemleri olarak başlangıçta kurumumuzun neye ihtiyacı olduğu belirlendikten sonra işin yaklaşık maliyeti ihale aşamasına gelinceye kadar önemli bir aşamadır.” (A1), “İlgili arkadaşlar tarafından ihaleyi yapmadan önce bu hizmete ihtiyacın olup olmadığını belirlenmesidir. Ondan sonra da yapılacak ihalenin bedelinin ekonomik olmasıdır.” (A12), “Temel önceliğimiz ihtiyaç. İhtiyacın tespiti ve ihtiyaca yönelik alımlar.” (A14) ve “Temel önceliklerimiz ihtiyaç. İhtiyaç ve para herhalde. Bütçe doğrultusunda ne ihtiyacımız varsa ihalesine çıkıyoruz.” (A18) şeklindedir. İhale süreçlerinde öncelikte mevzuat hükümlerine bağlı kalarak alım yaptıklarını ifade eden katılımcılar ise bu soruyu “Bir kere kesinlikle yönetmeliğe, kanuna uygun bir şekilde, şeffaf, dürüst, ilkeli yani güvenilir. Belli aşamalar var ona uygun bir şekilde o aşamaları gerçekleştiriyoruz.” (A7), “Biz yapım ihalelerini yapıyoruz. Dikkat ettiğimiz sadece projelere uygun teklif verilir vermediği. 4734 Sayılı Kanun’a göre vermesi gereken bazı iş deneyim belgeleri var, bilançosu var, cirosu var, teknik bilgileri var, mühendis olup olmaması var. Onlara dikkat ediyoruz.” (A11) ve “İhalelerde temel öncelik rekabetin sağlanması bir. Kaliteli ve ucuza almak, eşit ve adil bir alım sağlamak. Ana kavramımız bu. 4734’ün 5. Maddesi. Buna göre alım yapıyoruz.” (A20) şeklinde yanıtlamıştır.

Satın alma süreçlerinde şeffaf bir şekilde hareket edilmesinin önemli bir öncelik olduğunu belirten katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir: “Şeffaf olması temel önceliklerinden. Rekabet ortamını sağlamaya çalışması bizim açımızdan önemli. İlk önce önem verdiğimiz şeyler bunlar. Şeffaflık ve rekabete açıklık.” (A2), “Çok şeffaf olduğumuza inanıyorum. Bir işin başlangıcından sonuna kadarki bütün aşamalarda şeffaf olarak davranıyoruz.” (A8) ve “Temel öncelik tabii ki şeffaflık ve rekabeti sağlamaktır.” (A13). Temel önceliğin kamu yararının sağlanması olduğunu vurgulayan katılımcıların görüşleri ise “Bir kere gerekli olması. Kamu yararına oluyor olması. Vatandaşa hizmet, kamu yararı önceliğimizdir.” (A9), “Kamu yararı birinci önceliği. Onun dışında şeffaflık, saydamlık, rekabet.” (A15) ve “Kamu yararına uygun hizmet satın alma. İnsana yönelik yatırımlar önceliğimiz.” (A19) şeklindedir.

Çevresel Konuların Kurumun Satın Alma Süreçlerine Dâhil Edilme Durumuna İlişkin Görüşler

Katılımcılar bir ihale süreci yürütülürken maliyetler, ihtiyaçlar, mevzuat hükümleri, şeffaflık ve kamu yararı gibi faktörlere öncelik verildiğini belirtmekle birlikte çevresel kriterlere ilişkin olarak herhangi bir yorumda bulunmamaktadır. Bu kapsamda araştırmada İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen ihalelerde çevresel konuların dikkate alınıp alınmadığını anlamak amacıyla katılımcılara “Kurumunuzda çevresel konular satın alma süreçlerine/ihale süreçlerine dâhil ediliyor mu?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu ana tema çerçevesinde sorulan soruya alınan yanıtlar incelendiğinde 2 alt tema ortaya çıkmıştır. Bunlar: Satın alma süreçlerine çevresel konuların dâhil edildiğine yönelik görüşler ve söz konusu hususların sürece dâhil edilmediğine ilişkin görüşlerdir. Çevresel konuların ihale süreçlerine entegre edildiğini belirten katılımcılar bunu su ve enerji kaynakları ile ilgili işlemlere referansla açıklamıştır. Katılımcıların “*Tabii ki. Biz İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi olarak bazı çevrelerimizde atık su pompa istasyonlarımız yapıyor. Bunlarla deniz kirliliği, çevresel faktörler, kanalizasyonla ilgili atık su tespitlerimiz yapıyor. Bunlarla ilgili ihale süreçlerimiz oluyor.*” (A1), “*Bazı taleplerde ÇED Raporu aranıyor. Yani orada herhangi bir çevresel etki var mı yok mu? Bunlar teknik birim tarafından hazırlanıyor ve bize dosya halinde sunuluyor.*” (A5), “*Evet, ediliyor. Basit bir örnek vereyim. İzmir’in körfezi meşhurdur. Sürekli doğal olaylardan dolayı bir kirlenme süreci yaşanıyor. Orayı temizlemek için sürekli bir sürü şey yapıyoruz. İhale falan yapıyoruz.*” (A6), “*Açıkçası yavaş yavaş edilmeye başlandı. Özellikle mesela alternatif enerji kaynakları ile ilgili. Elektriğe gelen zamlardan sonra, akaryakıtta gelen zamlardan sonra falan kurumun kendi elektriğini kendi üretme yönünde çabaları var.*” (A16) ve “*Ediliyor. Atık su arıtma tesislerindeki atıkların kurutulup gübre haline getirilmesi, oluşan gazdan da enerji üretilmesi gibi.*” (A25) şeklindeki ifadeleri bunu net olarak göstermektedir.

Bu ana tema kapsamında katılımcılar tarafından en fazla vurgulanan ikinci husus, satın alma kararlarında çevresel konuların dikkate alınmadığı yönündedir. Katılımcılar bu konuya ilişkin olarak “*Yok.*” (A3), “*Çok rastlamadım.*” (A8), “*Çok fazla dâhil edildiğini düşünmüyorum. Hayır.*” (A9), “*Bizler hizmet alım ihaleleri ile ilgileniyoruz. Hizmet alım ihalelerinde bununla ilgili herhangi bir ayrıcalık söz konusu değil.*” (A15), “*O konuda hiçbir girişim yok. Benim haberim yok daha doğrusu. Dikkat etmiyoruz ihale süreçlerinde.*” (A17), “*Edilmiyor, edildiğine hiç şahit olmadım.*” (A18) ve “*Bu konuda çok çalışma yok açıkçası. Ancak ISO 14001 belgesi ya da kalite belgesi gibi bir şey düşünülebilir. Onun dışında direkt çevreye atf*

yapan bir hamle yok alımlarda.” (A20) gibi görüşler ileri sürmüştür. İhale süreçlerinde çevresel konuların dikkate alınmadığını ifade eden katılımcıların bu görüşlerinin kurumdaki çalışma yılları ile bağlantılı olup olmadığına bakıldığında ise ikisi arasında görece yakın bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Bu görüşte olan katılımcıların kayda değer bir kısmı 1.5 yıldır bu kurumda çalıştıklarını belirtmiştir [(A17), (A18) ve (A20)]. Diğer katılımcılar ise sırasıyla 11 yıldır (A15), 17 yıldır (A9), 14 yıldır (A8) ve 33 yıldır (A3) bu kurumda çalışmaktadır.

Kurumlarındaki satın alma süreçlerine ilişkin olarak çeşitli temel önceliklere vurgu yapan ancak bu öncelikler arasında çevresel kriterlere hiç değinmeyen katılımcılara bu konuyla ilgili olarak ikinci bir soru yöneltilmiştir. Bu soru “Kurumunuzda satın alma süreçlerinde/ihale süreçlerinde çevresel kriterler ne sıklıkla dikkate alınmaktadır?” şeklindedir. Katılımcılar bu soruya her ihalede, çok sık, bilmiyorum, işin gerekliliklerine bağlı olarak ve dikkat edilmiyor şeklinde yanıt vermiştir. Her ihalede çevresel kriterlerin dikkate alındığını ileri süren katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir: Katılımcılardan biri “Sürekli. İnsan odaklı olduğu için sağlık açısından da birinci öncelik.” (A19) şeklinde görüşünü belirtirken bir başka katılımcı “Mesela, biz herhangi bir vidanjör ya da su tankeri alacağımızda bazı teknik özellikler sayıyoruz. Bu teknik özelliklerin de mutlaka ISO Standartları'na uygun olmasını istiyoruz. İş gücünü ya da iş kalitesini artırmak için Kalite Yönetim Sertifikası'nı mutlaka arıyoruz ihalelerimizde. Her ihalede istiyoruz.” (A22), şeklinde görüşünü belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise “Hemen hemen her ihalede bir şekilde dikkat ediliyor.” (A23), “Hemen hemen her ihalede yapılacak işin yerine göre dikkat ediliyor.” (A24) şeklindeki açıklamalarıyla önceki iki katılımcının görüşlerini desteklemiştir.

Bu soruya çok sık yanıtını veren katılımcıların görüşleri ise “Süre ve zaman dilimi verememekle birlikte çok sık bir şekilde buna özen gösterildiğini düşünüyorum.” (A10), “Sıklık değil de belki tahmini bir oran verebilirim. Yani %70-%80 yapıldığını düşünüyorum.” (A14), “Gördüğüm kadarıyla yoğun bir şekilde bu kriterler uygulanıyor. Yeni kurulacak tesislerde ve yapılan satın alımlarda gerek istenen evraklar olsun, belgeler olsun, gerekse hazırlanan şartnamelerdeki bazı maddeler olsun hep çevreye duyarlı olması ile ilgili.” (A16) ve “Yani alımların çoğunda var. Standart belgeler pek çok alımda var. Ama bu direkt çevresel hassasiyeti ne kadar sağlıyor o başka bir boyut.” (A20) şeklindedir. Katılımcılar arasında bu soruya “Bilmiyorum.” (A3), “Yani ihalelerin belli bir aşamasında bizim idari şartnamelerimiz var. Ama bunun kontrolü ne şekilde ne sıklıkla yapılıyor o konuda benim bir bilgim yok.” (A7) ve “Bir bilgim yok.” (A15) şeklinde yanıt verenler de bulunmaktadır. Çevresel kriterlerin uygulanma sıklığı bakımından işin gerekliliğine vurgu yapan

katılımcılar bunu “Her iş kalemi kendine göre bir prosedür gerektirir. Diyelim bir kireç aldık. Kirecin dereye atılması, insan sağlığına zararlı veya değil, bazı kimyasal maddeler insan sağlığına zararlı veya değil bu konu o aşamada tartışılır. Gerçekten insan sağlığına zarar verecek bir şeyse mutlaka bunun bir önlemi alınmalıdır.” (A1) ve “ÇED Raporu alınan işler var tabii ki. İşin mahiyetine göre alınan çevresel faktörler mutlaka oluyor. ÇED Raporu alınarak yapılması gereken yerlerde dikkat edilerek yapılmaktadır diye düşünüyorum.” (A12) şeklinde ifade etmiştir. Bazı katılımcılar ise buna “Edilmiyor.” (A18) ve “Yaptığımız işlerin içerisinde sözleşme ya da şartnamelerde çevresel faktörlerin olduğu bir madde hatırlamıyorum.” (A4) yanıtını vermiştir.

Yeşil Kamu Alımları Konusunda Resmi Bir Politikaya Sahip Olma Durumuna İlişkin Görüşler

Dünyanın çeşitli ülkelerinde özellikle de AB üyesi ülkelerde yeşil kamu alımları kamu alımlarında sürdürülebilirliğin sağlanması bakımından bir araç olarak kullanılmakta (Dikmen, ve Dağlıoğlu Şanlı, 2020, s. 86) ve bu alımlar çevre politikalarının önemli bir parçası haline gelmektedir (Eroğlu, 2021, s. 171). İzmir Büyükşehir Belediyesi özelinde yeşil kamu alımlarının kamu politikasının bir bileşeni haline gelip gelmediğini öğrenmek amacıyla katılımcılara “Kurumunuzun yeşil kamu alımları konusunda resmi bir politikası var mı?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde 3 alt tema ortaya çıkmıştır. Bunlar: Bilmedikleri, olmadığı ve var olduğu yönündeki açıklamalardır. Bu soruya ilişkin olarak bir bilgisi olmadığını belirten katılımcılardan bazılarının bu konu hakkındaki yorumları “Benim bir bilgim yok bu konuda.” (A3), “Var olabilir ama benim var olduğu hakkında herhangi bir bilgim yok.” (A4), “Bilmiyorum ki ne olduğunu. Hiçbir fikrim yok.” (A6), “Bu konuda bilgim yok.” (A17), “Bilmiyorum.” (A18), “Bu konuda bilgim yok.” (A22) ve “Bilemiyorum.” (A23) şeklindedir. Bu ana tema kapsamında katılımcılar tarafından en fazla vurgulanan ikinci husus, kurumlarının yeşil kamu alımları konusunda resmi bir politikaya sahip olmadığı yönündedir. Bu husus bazı katılımcıların “Yok.” (A5), “Takip ettiğim kadarıyla yok.” (A8), “Hayır. Bildiğim kadarıyla yok.” (A11), “Ben duymadım.” (A13), “Bildiğim kadarıyla yok.” (A14) ve “Yok. Yani ben şu ana kadar görmedim.” (A20) şeklindeki ifadelerinden de açıkça anlaşılmaktadır.

Katılımcılar arasında kurumlarının yeşil kamu alımları konusunda resmi bir politikasının olduğunu düşünenler de bulunmaktadır. Bahsi geçen katılımcılar bu soruya “İZSU olarak bilemedim ama Büyükşehir Belediyesi olarak evet

var. Başka Bir Tarım Mümkün politikamız var. Bu politika kapsamında çiftçiyi, üreticiyi sınırsız bir şekilde destekliyorlar. Gerekirse alımlarını yapıyorlar. Halkın Bakalı var. Üretici kooperatifinden alımı yapıp belediye bizzat kendi hale (toptancı haline) gitmeden kendi sağlayabiliyor. Bu ciddi bir kamu alımı örneği olabilir diye düşünüyorum." (A10), "Var tabi ki. Ama biz kararlar alınırken, raporlar alınırken bulunmadığımız için sadece ihale bazında bu işlerde bulunduğumuz için bu konuya ilişkin yorum yapacak donanım ve bilgiye sahip olduğumuzu düşünmüyorum." (A12) ve "Var. Sürdürülebilir tarım, temiz enerji, geri dönüşüm gibi konularda bir hassasiyet var. Bununla ilgili de sürekli bir gelişme halinde. Bu konu ile ilgili oldukça çalışma var." (A16) şeklinde yanıt vermiştir.

Bir ülkede ve/veya kurumda yeşil kamu alımlarına yönelik resmi bir politikanın olması kadar bu politikanın uygulamaya yansıtılıp yansıtılmadığı da kritik bir öneme sahiptir. Bu kapsamda ana temayla da bağlantılı olarak katılımcılara "Kurumunuzda yeşil kamu alımları sürecini deneyimlediniz mi?" şeklinde ikinci bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu bu soruya hayır/yok yanıtını vermiştir. Bu hususa ilişkin bazı katılımcı yorumları "Şu an bir örnek yok." (A1), "Yok, bilmiyorum." (A2), "Hayır, hiç bilgim yok." (A3), "Hayır." (A4), "Yok." (A5), "Yok, hayır. Öyle bir şeyimiz olmadı." (A9) ve "Hayır, maalesef." (A11) şeklindedir. Bir önceki soruya kurumlarında yeşil kamu alımları konusunda resmi bir politikanın olduğu yönünde yanıt veren katılımcılar bu soruyu "Denizin temizliği ile ilgili evet. Yani atık su arıtma tesisleri ile ilgili. Özellikle ilk geldiğim zaman çok fazlaydı. Yoğun bir şekilde atık su arıtma tesisi ihalesi içerisinde bulunduk." (A10), "Hayır, maalesef." (A12) ve "Bu isim altında herhangi bir şey açıkçası denk gelmedim. Yeşil kamu alımı diye herhangi bir ihale veya satın alma duymadım. Ama bunun içine girebilecek, bu kapsama sığabilecek alımlar oldu, oluyor. Ama özellikle bu isimle adlandırılmıyor." (A16) şeklinde açıklamıştır. Dikkat edilecek olursa, kurumlarında söz konusu alımlarla ilgili resmi bir politikanın olduğunu ifade eden katılımcıların görece kayda değer bir bölümü bunun uygulamaya da yansıtıldığını düşünmektedir.

Sonuç

Son yıllarda başta Avrupa Birliği olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde sıkça tartışılan yeşil kamu alımları konusunun analiz edildiği bu çalışmada, söz konusu analiz Türkiye'de kamu alımları sürecini deneyimleyen kurumlardan biri olan İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü çalışanları ile yapılan görüşmelere dayandırılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı ve katılımcılara 25 sorunun yöneltildiği bu çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Öncelikli olarak, katılımcıların büyük bir bölümünün yeşil kamu alımları kavramından haberdar olmadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Katılımcılar arasında yeşil kamu alımları kavramından haberdar olduğunu ifade edenler de olmakla birlikte kavramı hiç duymayan katılımcı sayısı daha fazladır. Bununla birlikte, katılımcılardan yeşil kamu alımlarına ilişkin olarak bir tahminde bulunmaları istendiğinde çoğu bu alımları ekolojik/çevre ile ilgili alımlarla özdeşleştirmektedir. Dolayısıyla kurum çalışanlarının çevreye duyarlı alımlar hakkında bilgi sahibi oldukları ancak bu alımların yeşil kamu alımları kavramı çerçevesinde nitelendirildiğini bilmedikleri anlaşılmaktadır.

Katılımcıların yeşil kamu alımları konusunda herhangi bir eğitim alıp almadıklarını tespit etmek amacıyla sorulan sorular çerçevesinde, katılımcıların hiçbirisinin yeşil kamu alımları ile ilgili olarak kurum içi ve/veya kurum dışı bir eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Burada dikkat çekici olan husus, yeşil kamu alımları konusunda herhangi bir eğitim almadıklarını ifade eden katılımcılar arasında daire başkanları, müdürler ve şeflerin de olmasıdır. Yeşil kamu alımları kavramından haberdar olmayan ve bu konuda herhangi bir eğitim almadıklarını ifade eden katılımcılar, bu alımların yaygınlaşmasını engelleyen faktörler arasında eğitimsel, siyasi, ekonomik ve önceliklere ilişkin hususlar gibi konulara işaret etmiştir.

Araştırmada yalnızca katılımcıların yeşil kamu alımlarına yönelik bilgi düzeyleri ve farkındalıkları analiz edilmemiş bunun yanında söz konusu alımlar çerçevesinde kurumlarını nasıl değerlendirdikleri de incelenmiştir. Katılımcılar kurumlarındaki satın alma süreçlerinde maliyetler, ihtiyaçlar, mevzuat hükümleri, şeffaflık ve kamu yararı gibi hususlara öncelik verildiğini ifade etmiştir. Buna bağlı olarak, mevcut durumda İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen alımlarda bahsi geçen hususlara öncelik verildiği, yeşil kamu alımlarının önemli bir bileşeni olan çevresel kriterlerin ise görece ikinci plana atıldığı yorumunda bulunmak yanlış olmayacaktır. Ancak bu, ihale süreçlerinde çevresel konuların hiç dikkate alınmadığı anlamına da gelmemelidir. Katılımcıların çoğu kurumlarındaki satın alma süreçlerinde çevresel kriterlerin göz önünde bulundurulduğunun altını çizmiştir. Katılımcılar çalıştıkları kurumdaki ihale süreçlerinde çevresel kriterlerin de dikkate alındığını belirtmekle birlikte kurumlarında yeşil kamu alımlarına ilişkin olarak resmi bir politikanın olup olmadığına yönelik soruya ağırlıklı olarak bilmiyorum ve hayır/yok şeklinde yanıt vermiştir.

Tüm bu bilgilerden hareketle, araştırma sonucunda elde edilen bulguların mevcut durumun tersini işaret ettiği yorumunda bulunmak yanlış olmayacaktır. İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü'nün stratejik planları ve faaliyet raporları incelendiğinde, kamu alımlarının yeşillendirilmesine yönelik konularda hem ilke kararlarının hem de hayata geçirilmiş ve/veya geçirilmesi planlanan projelerinin olduğu görülmektedir. Öyle ki Fransız Kalkınma Ajansı ile imzalanan "Çeşme ve Bağlı Mahalleleri 3. Etap İçme Suyu İnşaatı İşi" başlıklı kredi finansman sözleşmesinde çevresel, sosyal, sağlık ve güvenlik (ÇSSG) ile ilgili konular satın alma kararlarında dikkate alınması gereken değerlendirme ve yeterlilik kriterleri arasında sayılmaktadır. Dolayısıyla satın alma süreçlerinde çevresel değerlerin göz önünde bulundurulması anlamına gelen yeşil kamu alımları sürecinin bu kurum özelinde deneyimlendiği anlaşılmaktadır. Ancak çalışmanın kurum çalışanları ile yapılan görüşmelere dayanan analiz kısmında çalışanlar arasında bu alımlara yönelik bir farkındalığın olmadığı ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük bir bölümünün kurumlarında yeşil kamu alımlarına ilişkin resmi bir politikanın olup olmadığına yönelik soruya bilmiyorum ve hayır/yok şeklinde verdiği yanıtlar ve kurumlarında yeşil kamu alımları sürecinin deneyimlenip deneyimlenmediğine ilişkin soruya hayır/yok yanıtını veremeleri bunun en net göstergeleridir. Başka bir ifadeyle, toplumun su şebekesi, su temini ve atık su bertarafı konularındaki ihtiyaçlarını karşılayan İzmir Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, bu alanlarda kamu alımlarını daha yeşil hale getirmek için önemli kararlara imza atmasına karşın kurum çalışanları bu kararlardan haberdar değildir. Hâlbuki başarılı bir yeşil kamu alımları süreci için bu alımların gerçekleştirilmesinde rol alan çalışanların uygun bir beceriye ve bilgiye sahip olması ayrıca bilgiye erişimlerinin de sağlanması gereklidir.

Bu noktadan hareketle yapılabilecek en temel öneri, karar alma mekanizmalarının daha katılımcı ve şeffaf bir şekilde ilerletilmesi yönünde adımlar atılmasıdır. Böylelikle sürdürülebilir su yönetimi bakımından çok etkili bir araç olarak rol oynayabilecek olan yeşil kamu alımları etkili bir şekilde yürütülebilir ve belirlenen hedeflere daha kolay ulaşılabilir. Daha genel ölçekte düşünüldüğünde ise Türkiye'de kamu alımları sürecini düzenleyen, denetleyen ve kamu alımlarına yönelik politikaların şekillendirilmesinde belirleyici bir kurum olan Kamu İhale Kurumu'nun yeşil kamu alımları konusunu toplumun gündemine taşıması, bu alımlarla ilgili farkındalık çalışmalarını yürütmesi, söz konusu alımlara ilişkin piyasa koşullarını tespit etmesi ve bu koşulların canlandırılmasına yönelik girişimlerde bulunması ve belki de en

önemlisi çevre koruma fikrini kamu politikalarına dâhil etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Kamu İhale Kurumu'nun mevzuat oluşturma, bütçeleme, eğitim verme, uzman yetiştirme ve teşvik gibi politika araçlarıyla yeşil kamu alımlarını kamu alımları sistemine entegre etmesi ve bu alımları öncelik verilen bir ihale yöntemi haline getirmesi önemli katkılar sunacaktır. Atılacak bu ve benzeri adımlarla insan ve diğer canlı ve cansız varlıklar açısından son derece kritik bir kaynak olan suyun korunması ve daha verimli bir şekilde kullanılması mümkün olacaktır.

Extended Abstract

Green Public Procurement Awareness: The Example of Izmir Metropolitan Municipality

*

Sabriye Ak Kuran

ORCID: 0000-0001-6625-1521

Halil İbrahim Akdeniz

ORCID: 0000-0002-7038-0278

Green public procurement (GPP) and widespread implementation examples have been placed on the agenda of the world public opinion in the 2000s. The history of these purchases is very recent, but the implications are far-reaching. As a result of the problems such as climate change, water scarcity, desertification, loss of biodiversity and deforestation reaching global dimensions, the effectiveness and potential of GPP in solving these and similar problems has become more debatable. International academic studies/discussions on GPP, which has the potential to be an important policy tool in achieving the goal of sustainable and inclusive growth when used effectively, are considerably higher than those in Turkey. On the other hand, GPP has also been the subject of research in Turkey. However, research has generally been limited to issues such as the benefits of GPP, the difficulties encountered during these procurements, the status of GPP in the EU and differences with other environmental policy instruments. However, GPP is a multifaceted and controversial area that needs to be studied extensively. Therefore, in this study, an inquiry into GPP, which has become an instrument of public policies of many governments in the world, is made. It has been tried to reach the answers to questions such as what GPP means, what is its scope and purpose, and what are the environmental criteria used in public procurement. While this inquiry was being made, the discussion was not only based on a theoretical basis, but also on the interviews with the employees of the Izmir Metropolitan Municipality Water and Sewerage Administration General Directorate (Service and Construction Works

Branch Directorate as a sub-unit and the Procurement Tenders Branch Directorate), which is one of the institutions that have experienced the GPP process in Turkey. With reference to the interviews, how these purchases are reflected in the practice and whether the employees are aware of this issue are questioned.

In order to analyze the level of knowledge and awareness of the employees of the Izmir Metropolitan Municipality General Directorate of Water and Sewerage Administration regarding the GPP process and how they evaluate their institutions within the framework of the aforementioned purchases, various questions were prepared and directed to a total of 25 participants. Depending on the preferences and conditions of the participants, the interviews were held via Zoom with 1 participant and via WhatsApp with the remaining 24 participants. Within the scope of this study, in which semi-structured interview technique was used and 25 questions were asked to the participants, the interviews lasted a total of 396 minutes and 65 seconds. The 84 minutes and 13 seconds of the audio recordings were transcribed by the second author, and the 312 minutes and 52 seconds part was transcribed by the corresponding author.

As a result of the analysis of the interview data, 6 main themes emerged. These are: Opinions on awareness of GPP, views on training in GPP, views on factors that prevent the spread of GPP, views on the basic priorities of the institution in the procurement processes, views on the inclusion of environmental issues in the procurement processes of the institution, and views on the status of having a formal policy on GPP. The results that emerged within the framework of these main themes are as follows: Most of the participants are not aware of the concept of GPP. None of the participants received any in-house and/or external training on GPP. Participants pointed to issues such as education, politics, economy and priorities as factors that hinder the spread of GPP. Participants stated that in the purchasing processes in their institutions, issues such as costs, needs, legislative provisions, transparency and public interest are given priority. Although it is concluded from the responses of the participants that there is no priority for environmental issues, this should not mean that environmental issues are not taken into account in the purchasing processes. Most of the participants underlined that environmental criteria are also taken into account in the purchasing processes of their institutions. However, the participants stated that they either do not have information about whether there is an official policy regarding GPP in their institutions or that there is no policy regarding these procurements.

All these results indicate the opposite of the current situation. Izmir Metropolitan Municipality General Directorate of Water and Sewerage Administration, which has various policy decisions, strategic plans and activity reports on smart, sustainable and inclusive growth, takes very serious steps towards greening public procurement. The loan financing agreement, titled “Çeşme and its Affiliated Districts 3rd Stage Drinking Water Construction Work” signed with the French Development Agency, is perhaps one of the most important of these steps. In this contract, it is stated that environmental criteria are crucial that should be given priority while listing the evaluation and qualification criteria to be taken into account in purchasing decisions. Therefore, the institution takes concrete steps to implement the GPP process and tries to find additional financing resources for this. However, as a result of the analysis based on the interviews with the employees of the institution, it was revealed that there was no awareness among the employees about these purchases made by their institutions. In other words, the Izmir Metropolitan Municipality Water and Sewerage Administration General Directorate, which has important duties and responsibilities in ensuring sustainable water management, has made vital decisions to make public procurement greener, but most of the employees of the institution are not aware of these decisions. However, for the successful planning and implementation of the GPP process, all personnel directly and/or indirectly involved in these procurements should be included in this process. For this reason, attempts should be made to ensure that the decision-making mechanisms in the institution are carried out in a more participatory and transparent manner. This will ensure that the employees of the institution have the appropriate skills and knowledge, and that the determined targets can be reached more easily.

Kaynakça/References

- AdelL, A., Schaefer, B. ve Kim, J. (2019). Green public procurement in the Republic of Korea: A decade of progress and lessons learned. 31 Mayıs 2022 tarihinde <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/32535/GPPK.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden erişildi.
- Alhola, K. (2012). *Environmental criteria in public procurement: Focus on tender documents*. 31 Mayıs 2022 tarihinde, https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39348/BERMon_40.pdf?sequence=3&isAllowed=y adresinden erişildi.
- Avrupa Komisyonu. (2011). *Yeşil alım! Yeşil satın alım el kitabı*. Luxembourg: Avrupa Komisyonu Yayın Ofisi.

- Bauer, B., Christensen, J., Christensen, K., Dyekjær-Hansen, T. ve Bode, I. (2009). *Benefits of green public procurement*. 31 Mayıs 2022 tarihinde, https://mst.dk/media/mst/68665/planmiljoe_for_nmr_benefit_gpp.pdf adresinden erişildi.
- Bouwer, M., Jonk, M., Szuppinger, P., Lusser, H., Berman, T., Bersani, R.,...Parikka, K. (2006, Ağustos). Green public procurement in Europe: Conclusions and recommendations. 31 Mayıs 2022 tarihinde https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/take_5.pdf adresinden erişildi.
- Cheng, W., Appolloni, A., D'Amato, A. ve Zhu, Q. (2018), Green public procurement, missing concepts and future trends: A critical review. *Journal of Cleaner Production*, 176, 770-784.
- Chersan, I. C., Dumitru, V. F., Gorgan, C. ve Gorgan, V. (2020). Green public procurement in the academic literature. *Amfiteatru Economic*, 22(53), 82-101.
- Ciumara, T. ve Lupu, I. (2020), Green procurement practices in Romania: Evidence from a survey at the level of local authorities. *Sustainability*, 12(23), 1-12.
- Çeşme ve Bağlı Mahalleleri 3. Etap İçme Suyu İnşaatı İşi Sözleşmesi (2020).
- Dikmen, S. ve Dağlıoğlu Şanlı, İ. (2020). Avrupa Birliği'nde çevre politikası aracı olarak yeşil kamu alımları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 19(1), 85-119.
- Environment, Community and Local Government ve Department of Public Expenditure and Reform. (2021). *Green tenders: An action plan on green public procurement*. 31 Mayıs 2022 tarihinde, <http://www.etenders.gov.ie/Media/Default/SiteContent/LegislationGuides/13.%20Green%20Tenders%20-%20An%20Action%20Plan%20on%20Green%20Public%20Procurement.pdf> adresinden erişildi.
- Environmental Protection Agency (EPA). (2021). *Green public procurement: Guidance for the public sector* (2. bs.). Country Wexford, Ireland: Environmental Protection Agency.
- Eroğlu, E. (2021). Yeşil kamu alımları uygulaması faydalar ve uygulama sürecinde karşılaşılan zorluklar. *Vergi Raporu*, 265, 156-174.
- European Commission. (2016). *Buying green: A handbook on green public procurement* (3. bs.). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Parliament ve European Union. (2009). Directive 2009/33/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the promotion of clean and energy-efficient road transport vehicles. 31 Mayıs 2022 tarihinde <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0033&from=EN> adresinden erişildi.
- Giménez-Pujol, A., Castaño, J. ve Puyuelo, B. (2013, Nisan). Green public procurement in the Asia Pacific Region: Challenges and opportunities for green growth and trade. 31 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.apec.org/docs/default-source/publications/2013/6/green-public-procurement-in-the-asia-pacific-region->

- challenges-and-opportunities-for-green-growth-an/2013_cti_gpp-rpt.pdf?sfvrsn=9c2c6309_1 adresinden erişildi.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2022, Ocak 10). İzmir artımda yine lider. 31 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-aritmada-yine-lider/46116/156> adresinden erişildi.
- İZSU. (2021). Faaliyet raporu 2021. 31 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.izsu.gov.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/2021yilifaaliyetraporu.pdf> adresinden erişildi.
- İZSU. (t.y.). Yetki ve görevler. 31 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.izsu.gov.tr/tr/yetki-gorevler/31/21> adresinden erişildi.
- Kofoworola, O., Konstantas, A., Wolf, O., Wilde, D., Garcia, R. ve Hidalgo, C. (2020). EU green public procurement (GPP) criteria for textile products and services: Guidance document. 31 Mayıs 2022 tarihinde https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/200406_JRC120265_eu_green_public_procurement_criteria_for_textile_products_and_services_guidance_document.pdf adresinden erişildi.
- Kopp, A. (2011, Mayıs). Marrakech task force on sustainable public procurement led by Switzerland. 31 Mayıs 2022 tarihinde <https://sustainableprocurement.eu.com/documents/MTFonSPPReportCSD19FINA L.pdf> adresinden erişildi.
- Kozik, R. ve Karasińska-Jaśkowiec, I. (2017). Green public procurement for water infrastructure in the context of sustainable development and respect for water. *Technical Transactions*, 114(8), 99-107.
- Michelsen, O. ve de Boer, L. (2009). Green procurement in Norway: A survey of practices at the municipal and county level. *Journal of Environmental Management*, 91, 160-167.
- Ngunjiri, E. M. (2018). Evaluation of factors affecting implementation of green public procurement governments in Laikipia County Government, Kenya. *International Journal of Professional Business Review*, 4(1), 128-137.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2015). Going green: Best practices for sustainable procurement. 31 Mayıs 2022 tarihinde https://www.oecd.org/gov/public-procurement/Going_Green_Best_Practices_for_Sustainable_Procurement.pdf adresinden erişildi.
- Pelša, I. (2019). Green public procurement: Case study of Latvian municipalities. *Economics and Business*, 33(1), 207-221.
- Perara, O., Chowdhury, N. ve Goswami, A. (2007). *State of play in sustainable public procurement*. 31 Mayıs 2022 tarihinde, https://www.iisd.org/system/files/publications/state_procurement.pdf adresinden erişildi.
- PricewaterhouseCoopers (PwC), Significant ve Ecofys. (2009, Ocak). Collection of statistical information on green public procurement in the EU. 31 Mayıs 2022

- tarihinde https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/statistical_information.pdf adresinden erişildi.
- Rüdenauer, I., Dross, M., Eberle, U., Gensch, C., Graulich, K., Hünecke, K.,...Tepper, P. (2007, Temmuz 26). Costs and benefits of green public procurement in Europe. 31 Mayıs 2022 tarihinde https://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/eu_recommendations_1.pdf adresinden erişildi.
- Testa, F., Iraldo, F., Frey, M. ve Daddi, T. (2012). What factors influence the uptake of GPP (green public procurement) practices? New evidence from an Italian survey. *Ecological Economics*, 82, 88-96.
- The International Council for Local Environmental Initiatives (ICLEI). (2002). *Eco-procurement: The path to a greener marketplace*. 31 Mayıs 2022 tarihinde [file:///C:/Users/x/Downloads/RELIEF_results%20\(13\).pdf](file:///C:/Users/x/Downloads/RELIEF_results%20(13).pdf) adresinden erişildi.
- Tıraş, H. H. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: Teorik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(2), 57-73.
- y.y. (2022, Ocak 10). TÜİK çevre istatistikleri açıklandı: İzmir, artımda yine lider. *Cumhuriyet'in Sesi*. 31 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/tuik-cevre-istatistikleri-aciklandi-izmir-aritmada-yine-lider-1899047> adresinden erişildi.
- Yeong-jun, Y., Ki-yoon, S. ve Lee, J. (2016, Temmuz). The effects and implication of green public procurement with economy-wide perspective. *International Conference on Economic Modeling*, Lisbon, Portugal.